

Projekat

**Kako učenicima pomoći
da uspješno stvaraju usmene i pisane,
umjetničke i neumjetničke tekstove**

PRVI REZULTATI
(novembar 2011 – oktobar 2012)

Poštovane kolegice i kolege!

Predstavljamo vam prve rezultate Projekta u okviru kojeg nastojimo da, u osnovnim školama, pokrenemo efikasnije podučavanje učenika u oblasti usmenog i pismenog izražavanja. Ideja o pripremi i realizaciji ovog Projekta začeta je još dok je autorka bila u nastavi. Dakle, na osnovu neposrednog iskustva i intenzivnog promišljanja o uslovima u kojima učenici u školama imaju zadatak da stvore tematski, sadržajno i jezički korektan tekst, uglavnom u skladu sa zahtjevima koje, u skladu sa programom, postavlja nastavnik. Za promišljanje o tome i planiranje neophodnih aktivnosti, dragocjeni su nam bili rezultati praćenja, analize i istraživanja nastave jezika i književnosti u našim školama, kao i rezultati istraživanja pismenosti naših učenika dobijeni na nacionalnim i međunarodnim testiranjima u posljednjih desetak godina. Sve skupa upućuje na to da je stvaranje teksta tema kojom se posebno treba baviti. Sa tom konstatacijom složio se stručni tim Projekta i nastavnici uključeni u njegovu realizaciju.

Oblast kulture usmenog i pismenog izražavanja, kao produktivnih jezičkih vještina, veoma je zanimljiva za istraživanje, a posebno za unapređivanje. Neodvojive od receptivnih vještina slušanja i čitanja, one i jesu njihov konkretan proizvod. Ovom oblašću bavio se značajan broj teoretičara i metodičara, ali je njihova aktivnost obično bila usmjerena, kao i naši „stari“ programi, na ono što nastavnik treba da uradi da bi učenici dobro pisali (na postupak, metod ili na rezultat: ueničke pisane radove). Ono što neosporno nedostaje, a u duhu je promjena koje smo uveli u naš obrazovni sistem, jeste bavljenje uenikom kao stvaraocem teksta. Da se

ovim činiocem u sprezi nastavnik-učenik-pisani sastav najmanje bavilo, dokazuju i zapažanja metodičara nastave jezika i književnosti: oni ističu da je osnovna karakteristika dosadašnje literature o pisanom izražavanju prenaplašena okrenutost ka sastavima i zapostavljanje njihovih autora.

Tokom Projekta čije vam prve rezultate predstavljamo, namjera nam je bila da odgovorimo na više pitanja: Šta je to što nastavnik treba da pruži učeniku kako bi rezultat njegovog rada bio bolji? Kroz koje aktivnosti ga treba kontinuirano voditi? Koja znanja i vještine treba da posjeduje? Na koji način ga treba motivisati da se na tom polju što više lično angažuje?

Smatrali smo da nastavnici, učesnici u Projektu, treba da imaju istu polaznu osnovu kada je u pitanju razumijevanje teorijske zasnovanosti savremenog pristupa nastavi jezika i književnosti, zatim da sagledaju i analiziraju mogućnosti koje se pružaju aktuelnim obrazovnim programima, posebno kada je u pitanju konkretna pomoć u postizanju boljih rezultata učenika na polju funkcionalne i u okviru nje čitalačke pismenosti. Svi učesnici Projekta pohađali su planirani set programa obuke da bi se pripremili za primjenu efikasnijeg načina podučavanja i učenja u oblasti usmenog i pismenog izražavanja.

Osim konkretnih preporuka za praktičare, rezultat Projekta biće publikacija sa primjerima dobre prakse i drugim zanimljivim sadržajima proizašlim iz realizovanih aktivnosti.

*Dr Dušanka Popović,
autorka i voditeljka Projekta*

1. O Projektu

Projekat je zasnovan na savremenom pristupu nastavi jezika i književnosti koji se preporučuje u okviru aktuelnih nastavnih programa namijenjenih toj nastavi i podrška je njegovoj funkcionalnoj primjeni.

Cilj Projekta jeste da se ispituju i preporuče najbolji načini kojima se izgrađuje funkcionalna pismenost učenika u oblasti uspješnog stvaranja usmenog i pisanog teksta.

Rezultati pomenutih istraživanja pokazuju: da je funkcionalna i, u okviru nje čitalačka pismenost naših učenika na niskom nivou (PISA 2006. i 2009. god.), da se učenici teško snalaze prilikom samostalnog stvaranja pisanih tekstova (*Istraživanje nastave maternjeg jezika i književnosti na području starijih crnogorskih govora*, 2004–2007. god.), da je neophodno unaprijediti razumijevanje slojeva značenja pročitaneog teksta, primjenu znanja iz pravopisa, kao i bogatstvo rječnika u vlastitom tekstu (*Republičko testiranje obrazovnih postignuća učenika III razreda osnovne škole iz maternjeg jezika i književnosti*, 2005. godine).

U realizaciju Projekta uključeno je trinaest osnovnih škola, odnosno pedeset pet nastavnika koji svojim iskustvom i primjenom ponuđenog metodičkog postupka već doprinose unapređenju te oblasti nastave jezika i književnosti u Crnoj Gori:

OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar	OŠ „Radojica Perović“, Podgorica
OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje	OŠ „Ratko Žarić“, Nikšić
OŠ „21. maj“, Podgorica	OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje
OŠ „Marko Miljanov“, Bijelo Polje	OŠ „Srbija“, Bar
OŠ „Meksiko“, Bar	OŠ „Vladimir Nazor“, Podgorica
OŠ „Milorad Musa Burzan“, Podgorica	OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica
OŠ „Olga Golović“, Nikšić	

Stručni tim Projekta čine: dr Dušanka Popović, Zavod za školstvo, Nađa Durković, savjetnica, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, doc. dr Sanja Šubarić, profesorica, Filozofski fakultet, mr Dijana Laković, profesorica, OŠ „Radojica Perović“ i Aleksandra Vešović Ivanović, nadzorica za jezik i književnost, Zavod za školstvo.

Ključna aktivnost Projekta – Put stvaraoca ili kako stvarati tekst:

- **izaberi temu i odredi naslov teksta,**
- **prikupi i odaberi građu za tekst,**
- **napravi plan teksta,**
- **napiši prvu verziju teksta,**
- **posavjetuj se – sa drugarima i nastavnikom/nastavnicom,**
- **unaprijedi svoj tekst – napiši drugu verziju teksta,**
- **provjeri pravopis, ispravi greške,**
- **čitko prepisi ili otkucaj tekst,**
- **ako želiš – objavi svoj tekst/knjigu i predstavi je čitaocima!**

2. Realizovane aktivnosti (novembar 2011 – oktobar 2012)

- a) **Predstavljanje Projekta Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove (8. novembar 2011. godine, Zavod za školstvo, Podgorica)**

Učesnicima je predstavljena ideja Projekta, cilj, razlozi za njegovo pokretanje, planirane aktivnosti, kao i načini njihove realizacije. Predstavljanju Projekta prisustvovali su predstavnici 13 osnovnih škola uključenih u Projekat (direktori, predstavnici stručne službe i nastavnici), predstavnici Filozofskog fakulteta, Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva, Ispitnog centra Crne Gore i Zavoda za školstvo, zatim predstavnici NVO Nansen dijalog centar i NVO Pedagoški centar Crne Gore, kao i predstavnici medija.

Učesnici, posebno nastavnici, izrazili su zadovoljstvo zbog pokretanja ovakvog Projekta, jer smatraju da je stvaranje tekstova učenicima odista problem i da na toj oblasti nastave jezika i književnosti treba intenzivnije raditi, uz uvođenje izvjesnih promjena.

- b) **Program Nastava jezika i književnosti u drugom i trećem ciklusu osnovne škole (15. i 16. novembar 2011. godine, Podgorica, i 22. novembar 2011. godine Bijelo Polje)**

U okviru programa obuke učesnici su imali priliku da: analiziraju rezultate istraživanja funkcionalne i čitalačke pismenosti naših učenika, nanovo sagledaju i analiziraju mogućnosti koje se obezbjeđuju pristupom nastavi jezika i književnosti koji se preporučuje aktuelnim obrazovnim programima posebno kada je u pitanju konkretna pomoć u postizanju boljih rezultati naših učenika na polju funkcionalne i čitalačke pismenosti, razmišljaju o primjeni programa za jezik i književnost, podsjetite se teorijskih polazišta obrazovnih programa i razumiju ih u našem kontekstu. Takođe, bili su u prilici da razgovaraju o razvijanju vještine čitanja umjetničkih tekstova na različitim učeničkim uzrastima, o vrstama i značaju čitanja, horizontu očekivanja i uzrasnim identitetima u nastavi književnosti u osnovnoj školi i bliskoj vezi i uslovljenosti vještina čitanja i pisanja.

Seminare su vodile dr Dušanka Popović i Nađa Durković.

- c) **Program Nastava usmenog i pismenog izražavanja u osnovnoj školi (30. novembar 2011. godine i 1. decembar 2011. godine, Podgorica; 13. decembar 2011. godine, Bijelo Polje)**

Nastavnici su u okviru ovog programa obuke razmatrali nastavu usmenog i pismenog izražavanja u osnovnoj školi kroz analizu operativnih ciljeva i standarda koji se odnose na

govor i pisanje u aktuelnim obrazovnim programima i analizu godišnjih planova rada čiji su autori nastavnici iz različitih škola. Analiza godišnjih planova rada bila je usmjerena na uočavanje ciljeva izdvojenih iz programa, njihovu konkretizaciju, procentualnu zastupljenost i raspored tokom godine. Nakon toga, nastavnici su razgovarali o pripremanju za časove govornih i pismenih vježbi i razmatrali konkretne pripreme za te časove. Stručni tim Projekta objedinio je zapažanja nastavnika iznesena tokom tri jednodnevna seminara, i zaključke dostavio svim nastavnicima, učesnicima u Projektu.

U nastavku aktivnosti na realizaciji Projekta predstavljena je podjela govornih i pismenih vježbi u metodikama i priručnicima različitih autora, analizirane vrste govornih i pismenih vježbi koje se realizuju u nastavi, načini na koje se bira ju teme, da li se i kako provjeravaju i ocjenjuju pismeni radovi i slično.

Seminare su vodile Aleksandra Vešović Ivanović, Nađa Durković, mr Dijana Laković i dr Dušanka Popović.

d) ***Program Put stvaraoca ili kako stvarati tekst (3. i 4. februar 2012. godine; 24. i 25. februar 2012. godine, Podgorica; 13. i 14. mart 2012. godine, Bijelo Polje)***

Put stvaraoca ili kako stvarati tekst ključna je aktivnost Projekta.

Seminar je počeo predstavljanjem primjera dobre prakse koji se odnose na bogaćenje rječnika učenika, pripremu i realizaciju procesa stvaranja teksta, i uopšte na razvoj kulture govora i pisanja. Tokom radionica, učesnici seminara pripremili su se za primjenu metodičkog postupka namijenjenog podučavanju učenika za uspješno stvaranje teksta. Metodički postupak zasnovan je na osnovnim postavkama teorije pismenosti: od principa komponovanja teksta, izbora teme, određivanja njenog predmeta, tačke gledišta/težišta teme i oblika izražavanja, preko izrade plana teksta i njegove prve i konačne verzije. Posebno je važan i posljednji korak: predstavljanje teksta publici – svojim drugarima iz odjeljenja ili škole. Takođe, analizirali su opravdanost stilskih rješenja u pojedinim tipovima pismenih radova učenika – konkretno poređenje kao moćnu alatku za deskripciju.

Drugog dana nastavici su, prolazeći kroz sve faze, stvarali sopstveni tekst, posmatrajući proces čas iz pozicije učenika, čas iz pozicije nastavnika. Provođenjem nastavnika kroz taj proces demonstrirali smo put nastanka usmenog ili pisanog teksta, i zajedno se podsjetili da to nije niti lak niti brz proces, tj. da je i podučavanje za stvaranje teksta proces; da se stvaranje tekstova, usmenih i pisanih, uči kroz stvaranje tekstova (da bismo dobro govorili treba da govorimo; da bismo dobro pisali, treba da pišemo); da je za stvaranje teksta potrebno vrijeme i da ocijeniti možemo samo ono što smo učenike učili (i naučili).

Seminare su vodile dr Dušanka Popović i Nađa Durković.

e) Program Nastava jezika i književnosti u prvom ciklusu osnovne škole (31. mart 2012. godine, Zavod za školstvo, Podgorica)

Tokom radionica učesnici seminara su razmatrali specifičnosti nastave jezika i nastave književnosti u prvom ciklusu (slušanje i govor u prvom razredu, obrada slova i pisanje, lektira i čitanje u nastavcima i sl.). Nastavnici su kao posebno korisnu procijenili radionicu u okviru koje su se detaljno bavili planiranjem u skladu sa nastavno-ciljnim programima, izdvojili i uočili specifičnosti takvog planiranja, istakli neke svoje dileme i zajednički tražili rješenja. Naime, iako se takvi programi primjenjuju već nekoliko godina u našim školama, operacionalizacija ciljeva iz programa i njihov raspored još uvijek izazivaju dileme prilikom planiranja. Učesnici su se aktivno uključili u rad, iznoseći i upoređujući iskustva iz sopstvene prakse.

Seminar su vodile mr Dijana Laković i Ljubica Bulatović.

f) Radni sastanci na temu primjene predloženog metodičkog pristupa u nastavi (27. mart 2012. godine, Podgorica; 6. april 2012. godine, Bar; 15. maj 2012. godine, Nikšić; 8. maj 2012. godine, Bijelo Polje)

Na sastancima je analizirana dosadašnja primjena predloženog metodičkog pristupa u podučavanju učenika za stvaranje dobrog usmenog i pisanog teksta. Nastavnici su saopštili svoja iskustva i razmijenili ih sa kolegama. Razmatrali su način praćenja i evidentiranja uočenog, ali i druga pitanja koja su smatrali važnim.

Tokom analize istakli su značaj pojedinih faza u nastanku teksta, kao i njihov uticaj na njegovu formu i sadržinu. Kao poseban kvalitet procesa u nastanku konačne verzije učeničkog sastava izdvojili su izradu poboljšane verzije zadatka. Značajnom i do sada manje primjenjivanom, ističu i fazu konsultacija o tekstu koja se u prethodnom periodu više realizovala frontalno, na nivou čitavog odjeljenja. U okviru Projekta insistira se na individualnom razgovoru nastavnika sa učenikom i konsultacijama u okviru manjih grupa sa drugarima iz odjeljenja.

Nastavnici procjenjuju da zajednički rad na izboru teme i njena detaljna analiza veoma motiviše i ohrabruju učenike za dalji rad na sopstvenom tekstu. Sakupljanje poda-

taka i njihova organizacija u naslove koji čine plan zadatka učenike čini sigurnijim u daljem radu. No, kako to nije lak posao, treba mu posvetiti mnogo vremena i vježbati zajedno sa učenicima.

Iskustva iz nastave pokazuju da se ponuđenim metodskim postupkom podstiču svi učenici (*svi učenici pišu*) i razvija njihova samostalnost na ovom polju (*u izradi sastava ne učestvuju roditelji*). Na osnovu zapažanja nastavnika iz sva četiri grada (Bijelo Polje, Nikšić, Podgorica i Bar), formulisali smo i istakli prve rezultate Projekta, a opšti zaključak jeste da smo, kao realizatori, njima zadovoljni.

Sastanke je vodio stručni tim.

g) Program Stvaralaštvo učenika – stilsko-jezičko oblikovanje usmenog i pisanog teksta (8. maj 2012. godine, Bijelo Polje; 15. maj 2012. godine, Podgorica; 31. maj 2012. godine, Bar)

Tokom ovog programa obuke razmatrane su sljedeće teme: Principi tekstualnosti – pasus i njegovo razvijanje, Stil i jezik u tekstu I – pravopisno uobličavanje teksta, Stil i jezik u tekstu II – izbjegnimo zamke birokratskog stila i Najčešća odstupanja od jezičke i pravopisne norme.

Tokom prve radionice analiziran je pasus kao posebna cjelina i podesno mehaničko sredstvo pomoću kojeg pisac, s obzirom na čitaoca, povezuje građu koja se odnosi na jednu ideju u tekstu. I u pasusu, kao dijelu teksta, pisac treba da primjenjuje principe komponovanja. Kao što uvijek ima u vidu jedinstvo pojedinosti u vezi sa glavnom idejom koju razvija tokom cijelog izlaganja, tako treba da brine da se i u pasusu razvija jedna zamisao, koja je glavna za pasus u cjelini. Svaki pasus svojom unutrašnjom organizacijom predstavlja čvrsto jedinstvo. Da bi se to jedinstvo ostvarilo, sve pojedinosti unijete u jedan pasus treba da doprinesu razvoju njegove osnovne zamisli.

U okviru radionice *Stil i jezik u tekstu I – pravopisno uobličavanje teksta*, analizirani su učnički radovi i uočena najčešća odstupanja od pravopisne norme, primjeri koji se odnose na ta odstupanja, a zatim i različite nedoumice iz te oblasti na koje nailaze i nastavnici i učenici.

Radionica *Stil i jezik u tekstu II – izbjegnimo zamke birokratskog stila* odnosila se na pogubni prodor birokratskog stila u mnoge pisane tekstove koji su svakodnevno oko nas, što stvara loše jezičko okruženje u kojem se djeca razvijaju kao ličnosti. Birokratski stil se, nažalost, sve češće čuje i u govoru, a karaktariše ga nominalizacija i nepotrebno gomilanje riječi. Učesnici seminara su korigovali tekstove iz dnevne štampe u kojima su očigledne birokratske fraze i promišljali o jasnosti i preciznosti dobrog stila. Zaključili su da izgovorena i napisana riječ mora biti artikulisana, gipkog stila i preciznog jezika, kako bismo se što bolje i preciznije izrazili i kako bi se izbjegle manipulacije jezikom.

Seminar su vodile dr Dušanka Popović, doc. dr Sanja Šubarić i Nađa Durković.

h) **Kontinuirana primjena metodičkog postupka *Put stvaraoca***

Nastavnici koji su uključeni u Projekat primjenjivali su ponuđeni metodički postupak u procesu podučavanja učenika za stvaranje tekstova, zavisno od datuma kada su pohađali program obuke *Put stvaraoca ili kako stvarati tekst*. Budući da smo zbog vremenskih neprilika odložili realizaciju seminara za dvije grupe nastavnika, oni su imali kraći vremenski period za primjenu tog metodičkog postupka. Ipak, svi nastavnici su uspjeli da realizuju bar jedan ciklus od početka do kraja i steknu određena iskustva vezana za njegovu primjenu.

i) **Radni sastanak stručnog tima i koordinatori Projekta za škole (21. jun 2012. godine)**

Na sastanku su analizirane realizovane aktivnosti i njihov efekat na realizaciju cilja Projekta. Takođe, planirani su naredni koraci: aktivnosti povodom Međunarodnog dana pismenosti, 8. septembra, izbor tema i tekstova za zbornik Projekta i pripreme za programe obuke koji se odnose na vrednovanje i ocjenu učeničkog stvaralaštva.

Dogovoreno je da se od školske 2012/13. godine nastavi sa primjenom predloženog metodskog pristupa, uz praćenje i analizu primjene pomoću ponuđenog upitnika.

Sastanak je vodio stručni tim.

j) **Obilježavanje Međunarodnog dana pismenosti**

Međunarodni dan pismenosti (8. septembar), na inicijativu Uneska, utemeljen je u septembru 1965. godine u Teheranu, na Svjetskoj konferenciji ministara obrazovanja, kako bi se jednom godišnje međunarodna zajednica podsjetila na značaj i status pismenosti u svijetu.

Iako se tokom prethodnih decenija taj dan obilježavao svuda u svijetu, u Crnoj Gori je, po prvi put, obilježen ove godine, na inicijativu Zavoda za školstvo, stručnog tima Projekta *Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove* i nastavnika iz 13 osnovnih škola uključenih Projekat.

U školama su se dešavale zanimljive aktivnosti kojima se nastojalo ukazati na značaj pismenosti za život, rad i napredak pojedinca i zajednice u kojoj živi. Tako su učenici uživali u razgovorima sa piscima (Dragana Kršenković Brković, Ksenija Popović, mr Blaga Žurić, mr Blagoje Vujisić, Nikola Minić...), razmjenjivali knjige i časopise, čitali svoje priče i predstavljali svoje knjige drugarima, sa roditeljima i nastavnicima unapređivali informatičku pismenost, odvojili vrijeme samo za čitanje, izvodili pozorišne predstave po sopstvenim dramatizacijama priča koje su čitali, pripremali, realizovali ili slušali prezentacije o pismenosti kroz istoriju, izvodili performanse na tu temu i realizovali mnoge druge aktivnosti. Osim učenika, u aktivnostima su učestvovali i roditelji i nastavnici.

Programi za obilježavanje Međunarodnog dana pismenosti bili su raznovrsni i učenicima zanimljivi i mogu se pogledati na sajtu Zavoda za školstvo na adresi: http://www.zzs.gov.me/rubrike/projekti/projekti/citalacka_pismenost/.

Iničijatori navedenih aktivnosti nadaju se da će se sljedeće godine taj dan obilježiti u svim školama u Crnoj Gori, te da će se pismenosti kao faktoru napretka društva na gotovo svim poljima posvetiti pažnja koju zavrđuje.

3. Prvi rezultati projekta

Analizom obrazovnih programa i nastave usmenog i pismenog izražavanja učesnici Projekta utvrdili su da se **nastavom jezika i književnosti može značajno unaprijediti funkcionalna i u okviru nje čitalačka pismenost** učenika:

- umješnom primjenom aktuelnog programa namijenjenog nastavi maternjih jezika i književnosti u osnovnoj školi,
- razvijanjem vještine čitanja umjetničkih tekstova,
- razvijanjem vještine čitanja neumjetničkih tekstova,
- razvijanjem vještine učenja putem čitanja,
- razvijanjem ljubavi prema lijepoj književnosti,

- stvaranjem usmenih i pisanih, umjetničkih i neumjetničkih tekstova (kompozicija, jezik, stil, pravopis...),
- primjenom stečenih znanja kroz svrsishodne aktivnosti...

Prvi rezultati projekta pokazuju:

- da učenici, prije svega, prihvataju i prepoznaju činjenicu da je stvaranje teksta proces i da im taj proces omogućava učenje i unapređenje sopstvene vještine pisanja jer rezultira boljim zadatkom;
- da je zajednički rad na izboru teme i njena detaljna analiza, u okviru koje se precizira tačka gledišta/težište teme i njen predmet, početni korak koji učenike umnogome motiviše i ohrabruje za dalji rad na sopstvenom tekstu;
- da sakupljanje podataka i njihova organizacija u naslove koji čine plan zadatka, pri čemu treba ukloniti sve što nije u direktnoj vezi sa temom, odnosno glavnom idejom teksta, podstiče učenike i čini ih sigurnijim u daljem radu na stvaranju teksta;
- da je faza konsultacija o sadržini teksta koja se do sada više radila frontalno veoma važan korak, s obzirom na to da se insistira na posebnim konsultacijama na relaciji učenik – nastavnik i učenik – učenik, ali i u okviru manjih grupa sa drugarima;
- da je izrada poboljšane verzije teksta posebno značajan korak;
- da stariji učenici, naročito IX razreda, nijesu rado prihvatili sve faze, posebno izradu plana teksta; rezultat je, međutim, pokazao da je neki oblik plana teksta uvijek potreban;
- da dosljednu primjenu pojedinih faza, zavisno od uzrasta, treba varirati; analiza kvaliteta zadataka pokazaće da li je neki korak u stvaranju odista bio višak ili ne, što se, takođe, razlikuje od učenika do učenika;
- da učenici svih uzrasta radije pišu i da imaju mnogo više samopouzdanja kada je ova aktivnost u pitanju;
- da je predloženi metodički pristup neophodno primjenjivati od prvih koraka u učenju i podučavanju za stvaranje teksta.

4. O primjeni predloženog metodskog postupka – Put stvaraoca

Šta kažu nastavnici...

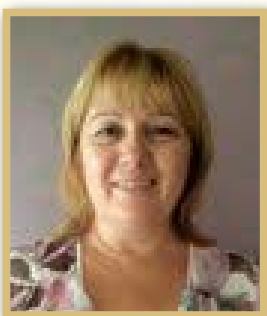
Marina Radević, profesorica jezika i književnosti, OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar: Projekat *Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove* pokazao je veoma dobre rezultate. U okviru predloženog metodskog postupka zasnovanog na teoriji pismenosti učenicima smo omogućili da sami biraju teme, da procjenjuju, ocjenjuju i ispravljaju sami sebe. Proces pisanja kroz koji učenici prolaze izuzetno je dobar jer razvija kreativnost i želju da i sami nauče kako da stvaraju tekst, što Projektu daje

poseban značaj. U procesu njegove primjene moji učenici su pokazali koliko su odgovorni, zreli i spremni za ovakav način rada. Posebno ističem značaj toga što sam ih uputila da sami uvide koliko je za njih važno da nauče da pišu i da stvaraju tekstove različitih vrsta.

Slavica Radević, profesorica jezika i književnosti, OŠ „Srbija“, Bar: Učenike VIII/b razreda provela sam kroz sve faze stvaranja teksta: od izbora naslova do gramatički i pravopisno korektnog teksta. Proces je trajao četiri časa, raspoređena u određenom vremenskom periodu. Predstavljanje konačne verzije planirano je za neki književni događaj u školi. Učenici su dobijali pregledane radove sa mojim komentarima i sugestijama tipa: doradi, preoblikuj, pokušaj da promijeniš i sl. Pisali su nove verzije i to im se jako dopalo: imali su nešto na

čemu su radili, osjetili su da napreduju. Često su postavljali konkretna pitanja za pojedine djelove svog teksta i, ozbiljno ulazeći u stvaralački proces, predlagali bolja rješenja. Važno je da su svi učenici samostalno pisali i imali konkretan rezultat – unaprijeđenu verziju teksta kojom smo, i oni kao stvaraoci i ja kao njihova nastavnica, bili zadovoljni.

Ljubica Bulatović, profesorica razredne nastave, OŠ „Milorad Musa Burzan“, Podgorica: Od prvog razreda učenike sam navikavala da slobodno govore o raznim temama, a već od drugog i da se pismeno izražavaju u skladu sa uzrastom. Iako smatram da su do petog razreda prilično izgradili svoj usmeni i pisani izraz, ipak, učešće u Projektu podstaklo nas je da se intenzivnije i dosljednije bavimo ovom oblašću, posebno u smislu primjene svih faza u stvaranju dobrog teksta. Učenici su birali teme koje su im interesantne i o kojima bi voljeli

da pišu, prikupljali građu, stvarali/pisali prvu verziju teksta i konsultovali se sa drugarima. Primjena navedenih koraka usmjerila je učenike da svoj rad čitaju i o njemu promišljaju i da unapređuju prvu verziju teksta i po nekoliko puta – iako je jedan broj njih u početku negodovao. Aktivnosti su rezultirale unapređivanjem vještina i znanja u oblasti stvaranja tekstova kod svih učenika u odjeljenju, no smatram da je veoma važno da se sa primjenom navedenih metodičkih postupaka nastavi u višim razredima.

Ljiljana Drpljanin, profesorica razredne nastave, OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje: Prolazeći put stvaraoca, učenici su se osjetili kao važni pisci, ohrabрили se i poželjeli da pišu i više nego što se od njih zahtijevalo. Nakon što su pisali o željama koje imaju, pitali su da li mogu sami da pišu tekstove o temama koje odaberu, nezavisno od rada na času. Tako je djevojčica koja je pisala o svojoj želji da upozna omiljenog fudbalera tražila da napiše neumjetnički tekst o njemu. Dječak koji je govorio o svojoj želji da postane astronaut poželio je da napiše neumjetnički tekst o planetama koje ga posebno zanimaju. Ohrabrila sam ih da pišu o čemu god žele i predložila da nabave posebnu svesku za pisanje svojih tekstova. To su i uradili, pa sada imaju sveske sa svojim radovima.

U periodu od marta do maja napisali su dosta tekstova. Dogovorili smo se da nastave sa pisanjem o raznim temama, tj. kada god osjete potrebu da se pisano izraze. Jedno je sigurno: učenici mnogo više žele da pišu nego ranije, a tekstovi su, po gotovo svim kriterijmima, osjetno uspješniji.

Irena Femić, profesorica razredne nastave, OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje: Podučavanje djece za uspješno stvaranje tekstova moguće je organizovati još od prvog razreda. Moja koleginica Elza Numanović i ja uspjele smo da na tom uzrastu vrlo uspješno provedemo učenike kroz gotovo sve faze u procesu nastanka teksta. Učenici su stvarali usmeni tekst, konkretno opis predmeta. Za opis smo ih pripremili posmatranjem odabranog predmeta i razgovorom o njemu. Plan teksta učenici su napravili služeći se slikom: u sredini se nalazio crtež predmeta koji su opisivali, a oko njega crteži pojedinosti koje se na taj predmet odnose. Nakon toga, djeca su opisivala predmet, a mi smo ih snimale i njihov tekst zapisale. Tekstove smatramo vrlo uspješnim za njihov uzrast. Posebno ističemo interesovanje i želju učenika da se u ovu aktivnost uključe. Karakteristično je da djeca ovog uzrasta teško prihvataju izradu unaprijedene verzije, pa preporučujemo da se taj korak ostavi za naredni razred i da se lagano uvodi kao važna faza u stvaranju dobrog teksta.

Snežana Turković, profesorica razredne nastave, OŠ „B. J. Orlandić“, Bar: Učenicima je jako važno da pokažu, odnosno predstave, ono što su napisali, i to je važan korak za stvaranje teksta. Jedan od učenika kojem je pisanje predstavljalo problem uspio je da, prolazeći kroz proces stvaranja, napiše sasvim solidan tekst. Prvi put se desilo da nijedan učenik nije promašio temu. U drugim odjeljenjima, u kojima se ovaj metod ne primjenjuje, uprkos određenoj pripremi, djeca su se rasplinula i jedan broj njih promašio je temu.

Sonja Peković, profesorica razredne nastave, OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje: Djeca koja su ranije teško pisala, sada hoće da pišu. Nijedan učenik nije odustao od pisanja i po prvi put su *svi učenici pisali* – stvarali svoj tekst. Tekstovi su prepoznatljivo njihovi, tj. u tekstovima „nema“ roditelja. To znači da učenici rade samostalno, pa i onda kada rad nastave kod kuće, što dokazuje da

kroz ovaj proces oni stiču određeno samopouzdanje. Pomaci zaista postoje i baš smo zadovoljni.

Ruža Španjević, profesorica razredne nastave, OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje: Posebno je dobro što učenike vodimo kroz proces stvaranja teksta, što im pri tome damo smjernice ili, jednostavno rečeno – što ih stvaranju teksta odista podučavamo. Djeca su zbunjena kada im ne date uputstva, pa i ono što znaju ne umiju i ne smiju da stave na papir.

Medina Kajević, profesorica razredne nastave, OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje: Djeca su bila zainteresovana za temu *Proljeće* jer smo prethodno čitali umjetnički tekst o proljeću. Kroz razgovor smo konkretizovali temu opredjeljujući se za jedno proljeće jutro. Nakon toga, zapisali smo asocijacije koje izaziva jedno proljeće jutro i sakupili i zapisali podatke koji su za takvo jutro karakteristični. Djeca su odabrala i mjesto na kojem posmatraju i doživljavaju proljeće jutro: u parku, u bašti, u šumi, u mojoj ulici itd. Sve faze smo prošli: nakon navedenih i fazu izrade prve verzije, konsultacije o urađenom, izradu nove verzije zadatka, lekturu i korekturu... Stalno se konsultujemo, bez toga prosto ne može. Učenici su čitali jedni drugima, analizirali zadatke (npr.: prebrzo si ovo završila), upoređivali, davali jedni drugima predloge (npr. napiši još dvije rečenice o tome i biće ti dobar zaključak), slušali i uvažavali sugestije i predloge svojih drugara. Poznato je da učenici naše savjete uvažavaju, ali je interesantno upravo to što uvažavaju predloge i preporuke koje oni daju jedni drugima. Sve je trajalo dva časa. Zadatke su čitali u svom odjeljenju, a zatim i u susjednim odjeljenjima. To ih posebno raduje. Djeca su stvarno zadovoljna mogućnostima koje im se u ovom procesu pružaju: izrada zadatka traje onoliko koliko je svakom pojedincu potrebno, tokom procesa razgovaraju o napisanom, imaju mogućnost ispravke rada i dr. Posebno ističu da im je početak zadatka, tj. uvod, ranije bio veliki problem: „Ja znam šta ću dolje da pišem, ali ne znam kako ću da počnem“, a da to više nije tako.

Elza Numanović, profesorica razredne nastave, OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje: Na tabli sam nacrtala i napisala pojmove i pitanjima razvila kod djece interesovanje za temu. Napravili smo usmeni plan priče. S obzirom na to da je u pitanju prvi razred, tekst smo stvarali likovno, na času. Učenici koji znaju da pišu pisali su riječi. Kroz razgovor i analizu navedenih pojmova došli smo do nekoliko ideja za događaj u priči, odabrali mjesto radnje i likove. Djeca su na osnovu toga birala naslov za svoju priču (*Dječak spasilac, Dječak i ptica, Ptica i dječak*) i određivala tačku gledišta. Na kraju se ispostavilo da je svima tačka gledišta, u stvari, ostvareno prijateljstvo između dječaka i ptice. Zanimljivo je da se u radovima učenika prepoznaje početak i kraj teksta, da poštuju djelove zadatka. Meni je to bilo fascinantno. Da nijesam to odradila ne bih povjerovala da djeca od šest godina mogu ovako da stvaraju. S obzirom na njihov uzrast, moja je procjena da je većina učenika, zahvaljujući procesu kroz koji smo prošli, stvorila izuzetno uspješne tekstove.

Anela Mulić i Elvira Hamzić, profesorice jezika i književnosti, OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje: Projekat smo realizovale u VI i VIII razredu. Učenici su veoma pozitivno reagovali na sve faze u procesu stvaranja teksta date u okviru metodskog pristupa Put stvaraoca. Bili su angažovani tokom analize teme, razumjeli su o čemu treba da pišu (predmet) i sa kojeg stanovišta (tačka gledišta/težište teme). U odnosu na zadatak temu, učenici su, rukovodeći se tačkom gledišta, formulisali svoje naslove. Za izradu teksta (prikupljanje i odabir građe,

izradu prve verzije, konsultacije i izradu unaprijedeđenih verzija) imali su dovoljno vremena – 10 dana. Mijenjali su djelove i vršili korekturu do konačne verzije teksta. Primijetile smo napredak kod mnogih učenika, a naročito kod onih kojima je stvaranje teksta bila teškoća. Što se učenika tiče, oni ističu fazu izrade plana teksta kao poseban vid pomoći u njegovoj izradi.

Nataša Radović, profesorica razredne nastave, OŠ „Marko Miljanov“, Bijelo Polje: Izbor naslova teksta uslijedio je nakon učeničkih predloga – o čemu bi najradije pisali kada je tema proljeće. Odabrali su naslov *Moja bašta u proljeće*. Naslov nije slučajno baš tako formulan, jer akcenat je na bašti u tom godišnjem dobu, a ne na proljeću. Kad sam predložila da napravimo plan, učenici su rekli da znaju šta će da pišu i da im plan ne treba, pa sam ih pustila. Pisali su kako su znali i umjeli.

Radove sam pregledala detaljno i evo šta sam zapazila: bilo je dosta lutanja, počeli su od svoje bašte, prešli na

livadu, dvorište, selo i vrt; opisivali su svoju baštu, prisjećali se da tu igraju fudbal, pa prelazili na opis igre i sl. Svima sam napisala zapažanja o radu. Razgovarali smo o radovima, uočili su šta su pisali i da li je u skladu sa temom i složili se da bi bilo mnogo bolje da su napravili plan teksta. Zato smo uradili zajednički plan, pa su svoje tekstove popravljali u skladu sa planom i dobijenim sugestijama. Iako su radovi bili prilično slični, ističem i da su bili klasično dobri. Dobili smo i dva rada koja su izašla iz te šeme i sadrže mnogo ličnog. Mislim da je u ovom Projektu dobro što se insistira na tome da učenici odista uče da pišu tako što pišu, tj. što kroz sopstveno iskustvo uviđaju značaj pojedinih koraka u stvaranju teksta.

Aleksandra Kuč, profesorica razredne nastave, OŠ „Marko Miljanov“, Bijelo Polje: Učešće u Projektu pomoglo mi je, ne samo da motivišem djecu za pisanje i stvaranje, nego i da ih naučim da uče. Pružena im je prilika da sve više budu subjekti u procesu obrazovanja – da učestvuju u nastavi na način koji odstupa od tradicionalnog, a čiji je cilj da steknu trajna i primjenljiva znanja i postanu kreativne ličnosti. Mali stvaraoci su, prolazeći kroz sve faze rada na stvaranju teksta, sa oduševljenjem prikupljali građu za pisanje, prihvatili sugestije i kritike, sami (iščitavanjem prve verzije teksta) uočavali propuste

i nedostatke i trudili se da ih u sljedećem koraku isprave. Ističem činjenicu da je učenik sa posebnim obrazovnim potrebama pisao svoj tekst, saslušao mišljenja o svom radu i pokušao da ga poboljša. Napredovao je postepeno, korak po korak, a u skladu sa svojim mogućnostima. Zaista sam zadovoljna postignutim u prethodnom periodu jer su svi učenici obogatili svoj rječnik i napredovali u vještinama čitanja i pisanja.

Vanja Hrastinski, profesorica razredne nastave, OŠ „Srbija“, Bar: Metodski postupak *Put stvaraoca* primijenila sam u IV razredu. Pisali smo umjetnički tekst o temi *Proljeće* opredijelivši se za naslov *Ispod krošnje rascvjetale trešnje*. Oblik kazivanja bio je *opis*. Temu sam ja predložila, a učenici su se složili. Škola „Srbija“ ima lijep park i učenici su putem posmatranja neposredno doživljeli proljeće ispod krošnje rascvjetalog drveta. Prikupljali smo građu: gledali okolinu, tlo, stablo, krošnju, opipali koru, slušali zvuke, gledali bubice... Zatim smo stvarali

usmeni tekst (govorna vježba). Koristili smo misaoni obrazac: rascvjetala krošnja u sredini, a učenici su raspoređivali prikupljenu građu u određene podnaslove zavisno od toga šta čemu pripada i šta su gdje vidjeli: na tlu, na drvetu, na nebu i sl. Takođe, opisivali su sopstveni doživljaj posmatranog.

Nakon govorne vježbe na osnovu formiranog misaonog obrasca, učenici su pisali svoje tekstove. Svi zadaci su pregledani i svi su dobili određena uputstva u odnosu na prvu verziju. Mislim da je važno da istaknem da nije bilo odstupanja – svi su pisali o izabranom naslovu. Uslijedila je izrada unaprijeđene verzije i ponovnih konsultacija, nakon čega su pisali završne radove koji su bili mnogo bolji.

Snežana Vorotović, profesorica jezika i književnosti, OŠ „Ratko Žarić“, Nikšić: Rad u okviru Projekta i primjena predloženih metodičkih postupaka podstakli su nas da intenzivnije promišljamo o samim fazama u nastanku teksta, ali i da sistematizujemo i objedinimo naša dosadašnja iskustva na polju razvoja pismenosti naših učenika. Njihova dobrobit se kroz realizaciju projekta posebno potvrdila i istakla. Uspješno pisanje ne uči se odjednom, već polako, postepeno, tokom čitavog školovanja i čitavog života. Posebno je važno što se u okviru Projekta insistira na pripremi učenika za preradu teksta i uređivanje konačne verzije. Mnogi učenici znaju da treba da poprave svoj tekst, ali im je teško da uoče greške i prerade svoje ideje. Često se dešava i da negativno reaguju na kritiku. Zato je dobro što svoj rad čitaju pred odjelenjem i saslušaju mišljenje svojih vršnjaka i nastavnika o njemu. Smatram da ovoj oblasti nastave jezika i književnosti treba posvetiti dosta vremena u okviru redovnih časova, ali i da je moguće predložiti uvođenje izbornog predmeta čiji bi se ciljevi i sadržaji odnosili upravo na načine za poboljšanje funkcionalne pismenosti kod učenika.

Mirjana Vujović, profesorica jezika i književnosti, OŠ „Olga Golović“, Nikšić: Česti prekidi u nastavi onemogućili su nas da sve realizujemo baš onako kako smo htjele. Nastojale smo da se uključimo u proces, i mi i učenici. Imamo i prve rezultate: svi smo počeli više da razmišljamo o stvaranju teksta, a učenici su dobro prihvatili postupak koji smo im predložile. Shvatili su koliko je stvaranje teksta kompleksan proces: da to nije samo da se nešto napiše, već da taj tekst ima određeno značenje, namjenu i vrijednost.

Učenici su dobro prihvatili izradu plana teksta. Razumjeli su da im taj korak mnogo pomaže u stvaranju, pa je jedan učenik rekao: „Kao da sjedi neko pored mene i govori mi šta da pišem“. Pisali smo prvu verziju teksta, popravljali je, a zatim saslušali i drugu verziju. Jasno je da učenici pišu zato što vole. Jedan učenik je

rekao: „Važno je da tekst ne stvaramo iz obaveze, već da to bude i zabava i da u tome uživamo“. Očigledno je da stvaranje teksta na ovaj način učenici ne shvataju kao nešto što im je nametnuto, već kao njihov izbor i kao proces, pa u skladu sa tim postižu bolje rezultate.

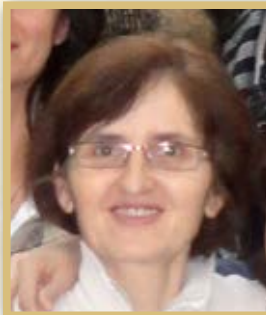
Veoma je važna činjenica da učenici samostalno rade i da, osim redovnih konsultacija, ne traže pomoć niti roditelja niti nastavnika. Posebno ih je motivisalo to što ćemo se baviti posljednjom verzijom zadatka, tj. što planiramo da njihov rad predstavimo u odjeljenju i šire. Zato u se angažovali da osmisle ilustracije, korice i sve drugo što prati objavljivanje rada, tj. knjige.

Mr Dijana Laković, profesorica razredne nastave, OŠ „Radojica Perović“, Podgorica:

U Projektu sam kao član stručnog tima i praktičar. Mislim da je posebno iskustvo imati obje uloge, tj. mogućnost praktične primjene onoga što, kao tim, teorijski nudimo. Sa primjenom procesa stvaranja tekstova u skladu sa metodičkim postupkom Put stvaraoca, počela sam u drugom razredu. Moram priznati da nije lako i da zahtijeva mnogo truda i vremena. Dešavalo se da rad na stvaranju teksta traje i po šest ili sedam časova raspoređenih u određenom vremenskom periodu. Tokom tih časova prošli smo kroz sve faze procesa. Iako je to bio period kada su djeca tek

usvojila slova, pa im nije lako da formiraju i zapišu rečenicu, napravili smo značajne pomake od prve do završne verzije teksta. Primjećujem, takođe, da mi je kao nastavniku svaki sljedeći put lakše da učenike vodim kroz ovaj proces, jer oni u procesu stiču nove vještine i znanja neophodne za stvaranje teksta, ili unaprijede ona koja već posjeduju. Sudeći po svemu, realno očekujem da će ova djeca na starijem uzrastu znatno lakše govoriti i pisati, ali i imati više samopouzdanja kada je u pitanju iznošenje ličnih stavova.

Mirka Živković, profesorica jezika i književnosti, OŠ „Radojica Perović“, Podgorica:

Držali smo se ponuđenog metodskog pristupa i stvarali tekst u dvije verzije. Nakon umjetničkog, stvarali smo neumjetnički tekst. Čini se da je učenicima lakše da stvaraju neumjetnički tekst, jer ima mnogo materijala koji pronalaze u knjigama, enciklopedijama, na internetu... Konkretno, opisivali smo biljku u VI razredu. Učestvovali su svi učenici. Zaključili su da konačno mogu da koriste i neka druga znanja – na primjer iz biologije. Prije izrade teksta napravili smo misaoni obrazac kao plan teksta (pet stavki), na osnovu

kojeg su oni vrlo lako uočili pasuse. Lakše su pisali i brže su predali zadatke. Bilo je unaprijeđenih verzija, ali još treba srediti ta zapažanja. Radim i statistiku: ko je predao, kakvi su radovi, kakve su ocjene dobili i sl.

Radove su predali svi učenici, i oni kojima je stvaranje teksta bila posebna teškoća, pa čak i dječak sa posebnim potrebama. To nijesu zadaci kojima se može biti prezadovoljno – ali svi su pisali i svi su radili. Konačan zaključak je da smo napravili pomak u ovoj oblasti. Možda nam se, u početku, činilo da smo sve to radili, ali ima promjena i nije uvijek sve isto.

Radove učenika čuvam u posebnim fasciklama (prvi rad, drugi rad...) Moguće je da ćemo ih u VII razredu čitati i birati najbolje, koje ćemo zatim predstaviti publici. Planiram da im to sve predam u IX razredu.

Gordana Miladinović, profesorica razredne nastave, OŠ „Vladimir Nazor“, Podgorica: Zadovoljni smo, i djeca i ja, iako je to tek drugi razred kada se učenici sistematski opismenjavaju. Krenuli smo od neumjetničkog teksta, nekako su im prikladniji. Nakon teksta *Leptir*, učenici su stvarali tekst o kokoški. Služili smo se slikom i pitanjima u odnosu na sliku. Čitala sam im i tekst o kokoški, a zatim su odgovarali na pitanja. Pošto sam odgovore zapisala i pročitala im to što su rekli, uočili su da smo upravo napisali tekst o kokoški. Snimala sam ih i kada

su kasnije sebe slušali – bilo im je zanimljivo. Slušali smo kako to zvuči i vidjeli da smo stvorili dobar usmeni tekst.

To je početak, pa stvaramo zajednički tekst. Djeca su prepoznala da su pitanja u stvari plan teksta. Na tom uzrastu misaoni obrazac se mora konkretizovati kroz pitanja. Zadovoljna sam, svi su se uključili, svi stvaraju.

Ana Janjušević, profesorica razredne nastave, OŠ „Vladimir Nazor“, Podgorica: Predloženi metodski postupak primijenila sam u prvom razredu i zadovoljna sam. Stvarali smo usmeni neumjetnički tekst. Šira tema bila je *Kućni ljubimci*. Sličnu temu radili smo iz prirode i iz nastave jezika – čitali smo tekst *Novi prijatelji* u kojem se govori o ljubimcima. Tokom analize teme učenici su aktivno učestvovali u razgovoru o kućnim ljubimcima: koju životinju imaju za kućnog ljubimca, kako se brinu o njima, kako izgledaju i sl. Zatim su predlagali konkretne naslove u odnosu na ponuđenu temu, a oni su se

uglavnom sveli na imena ljubimaca: Čupko, Pufnasti kuca, Moj Bubili, Moja mala Doroti, Kusasti repić....

Nakon toga, krenuli smo na pripreme za stvaranje teksta. Izabarala sam jedan uzorni tekst učenika IV razreda. Pročitala sam im tekst, a zatim smo razgovarali o njemu, pri čemu sam nastojala da uoče redoslijed izlaganja. Potom sam im dala sličice na kojima je bio ilustrovan tekst koji su slušali (četiri sličice) – svaka grupa je trebalo da ih oboji i nasloži po redoslijedu izlaganja u slušanom tekstu. To je bila neka vrsta pojmovne mape u odnosu na tekst koji smo slušali. Na sve to smo potrošili dva do tri časa.

Sljedeći čas učenici su izraživali svoj plan izlaganja – ilustrovani, po uzoru na grupni plan koji su radili prethodnog dana. Uradili su to dosta uspješno, a dovršili su kući, ukoliko nijesu uspjeli na času. Sljedećeg dana govorili su koristeći ilustracije koje su napravili. Uglavnom su koristili opisivanje kao sredstvo izražavanja. Bilo je zanimljivo, dešavalo se da neko od učenika zaboravi nešto da kaže i da traži da ponovo ispriča svoj tekst kako bi ga dopunio (poboljšana verzija). Sve sam snimila. Zatim su slušali svoja izlaganja, uočavali šta je dobro, šta bi moglo biti bolje i sl. To je trajalo nekoliko dana – dok sam osjetila da im je dosadilo! Neke od tih tekstova sam otkucala i stavila na odjeljenjski pano, a druge sam odložila u njihove fascikle, pošto svi imaju svoju fasciklu za pisanje.

Smatram da je ovo pravi način da se učenici od prvih dana školovanja uvedu u stvaranje smislenog usmenog i pisanog teksta. Učenici su uživali, a ja sam kao nastavnik zadovoljna njihovim napretkom.

Šta kažu učenici...

OŠ „Meksiko“, Bar

Ana Popadić, III/a: Pisanje pismenih sastava sada mi predstavlja veliko zadovoljstvo. Učiteljica nam predstavi širu temu, a onda zajednički smišljamo naslove u okviru iste teme. Tada možemo na najbolji način da pišemo o onome što volimo, što nam je poznato i što smo doživjeli. Ne moramo da „izmišljamo“. (Nastavnica: Lejla Bubić)

Petar Ljutica, IX/a: Najviše mi koristi prikupljanje građe. U tom dijelu prvo zapišem sve što mi padne na pamet a vezano je za temu, a kasnije eliminišem ili dodajem novo. Na kraju plan pisanja postaje jasan, što me čini sigurnijim, a radovi su mi ocijenjeni dobrom ocjenom i od strane nastavnika i od drugova iz odjeljenja. (Nastavnica: Rajka Nikolić)

OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje

Teodora Raičević, V/2: Mogu da kažem da mi pisanje sastava sada ide od ruke. Ranije se dešavalo da gledam u papir i ne znam kako da počnem. Tada bih dugo razmišljala i ako smislim nešto ne bih bila potpuno zadovoljna i to ne bi bilo baš onako kako sam očekivala. Sada znam da prvo treba da napišem dobar plan za tekst, a zatim, kada napišem i dobar uvod, pisanje mi ide mnogo lakše. Posebno je dobro što nam učiteljica pomaže, pa prve verzije teksta dorađujemo, popravljamo... Naravno, sada više želim da pišem, jer vidim da sastavi mogu da mi budu dobri, bolji nego prije. (Nastavnica: Ljiljana Drpljanin)

OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje

Edin Erović, VI/3: Kada spomenemo plan teksta svi pomislimo na sigurnost. Zašto?... Naravno, uvijek je dobro imati plan za nešto što radimo, posebno ako je u pitanju pisanje, jer tu se nevjerovatno lako zaluta u šareni svijet slova, riječi i rečenica. Plan teksta nam ne dozvoljava da se udaljimo od teme, zato bi trebalo da ga prihvatimo svi ako želimo da pišemo bolje sastave. Na kraju, ko to ne želi? (Nastavnica: Elvira Hamzić)

Nadina Salemović IV/3: Kada napravim i koristim plan teksta ne mogu da odlutam od teme. Kada ga nijesam koristila, pisala sam preduge sastave koji su bili dosadni. Plan mi pomaže da moj tekst ne bude dosadan, već zanimljiv, sa puno opisa i epiteta. (Nastavnica: Anela Mulić)

Ajlan Zajmović, V/2: Kad imam plan teksta ne razmišljam dugo koju ću sljedeću rečenicu da zapišem. (Nastavnica: Esmana Kajević)

OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica

Aida Sutaj, IX/1: Meni je ovaj način rada pomogao pri pisanju. Nije mi bilo teško da napišem tekst zato što sam mogla sama

da odredim temu i napravim plan izrade teksta, a onda i da napišem bolju verziju. (Nastavnica: Marija Bandić)

Anđela Petričević, VI/2: Mislim da je ovakav način pisanja pismenih sastava mnogo jednostavniji. Plan pisanja pomogao mi je da ne skrećem sa teme i usmjeravao me. Posebno mi se svidjelo što smo imali mogućnost da sami odaberemo ono o čemu ćemo pisati. Zbog toga mi se pisanje teksta više nije činilo kao obaveza, već kao zadovoljstvo. (Nastavnica: Natalija Lakić)

Marko Komatina, III/2: Kada pišem poboljšanu verziju, uvijek rečenice proširim osobinama. Poslije uporedim radove i shvatim da je drugi bolji. Naučio sam da uvijek mogu bolje napisati. (Nastavnica: Svetlana Knežević)

OŠ „Srbija“, Bar

Kristina Lukolić, VIII/b: Moj glavni problem prilikom pisanja bio je kako početi sastav, šta napisati u uvodu, a šta u razradi. Pisala sam bez nekog plana, moji sastavi su bili puni nabacanih rečenica, jer sam smatrala da je potrebno napisati što više da bih dobila dobru ocjenu. Često me je nastavnica upozoravala da se udaljavam od teme i pišem previše opširno. Ali sada, zahvaljujući planu rada, koji lako napravim na osnovu sakupljene građe i određivanja predmeta teme i tačke gledišta, ne udaljavam se od teme i pišem sa lakoćom prateći taj plan. Sada sastavljam brže i sa zadovoljstvom jer znam šta da pišem. (Nastavnica: Slavica Radević)

OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar

Sofija Dabović, IV/1: Volim da pišem tekstove na način na koji to radimo u školi. Učestvujemo u izboru teme, određujemo naslov, predmet teme i tačku gledišta. Zabavno mi je dok svi zajedno u odjeljenju prikupljamo važne ideje za dati naslov. Plan teksta često pišemo zajedno, ali ja više volim da ga napišem sama i da imam svoj plan pisanja. Zadovoljna sam dok čitam rad učiteljici i drugarima. Dok čitam svoj rad, srce mi zaigra kao čigra. Tada razgovaramo o pročitanoj. Često moram neke rečenice da ispravim, ali mi to nije teško jer poslije toga je moj rad ljepši i bogatiji. (Nastavnica: Snežana Turković)

OŠ „Olga Golović“, Nikšić

Marko Drašković, VI/2: U drugom polugođu posvetili smo više vremena pismenim vježbama. Nastavnica nas je upoznala sa etapama koje treba proći da bi se stvorio dobar tekst. Pisali smo o Gulliveru poslije pročitane odlomke i ja sam napisao duži zadatak nego ikad. Bilo mi je lako da pišem, ideje su same dolazile najviše zbog prethodno izrađenog plana teksta. Kada znam tačku gledišta, onda pišem konkretno i ne udaljavam se od teme. Volim kada zajedno dajemo naslove. Od toga kako smo raspoloženi zavisi kakav ćemo naslov dati, pa ako nije „naš dan“, drug nam pomogne dobrom idejom. (Nastavnica: Vera Mićunović)

Dimitrije Vlahović, VI/3: Proces stvaranja teksta mnogo je važan, jer na taj način razvijamo svoju pismenost. Volim da pišem, naročito bajke. Ovom prilikom mi se pružila

šansa da stvorim jednu zanimljivu bajku. U početku je bilo malo ideja, ali upornim trudom uspio sam da stvorim nove ideje, da prikupim građu i da odaberem ono sto je najbolje. Nastavnica je bila oduševljena prvom verzijom bajke, kao i moji drugari. Bitno je da tekst ne stvaramo samo iz obaveze već da to bude i iz zabave i da u tome uživamo. (Nastavnica: Mirjana Vujović)

Nastavnici/nastavnice uključeni u Projekat:

OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar

1. Radoje Stanišić, prof. jezika i književnosti
2. Marina Radević, prof. jezika i književnosti
3. Staša Barabaš, prof. razredne nastave
4. Snežana Turković, prof. razredne nastave

OŠ „Dušan Korać“, Bijelo Polje

5. Anela Mulić, prof. jezika i književnosti
6. Elvira Hamzić, prof. jezika i književnosti
7. Medina Kajeвиć, diplomirani učitelj
8. Sonja Peković, diplomirani učitelj
9. Esmana Kajeвиć, diplomirani učitelj
10. Ruža Španjević, diplomirani učitelj
11. Zehra Međedović, diplomirani učitelj
12. Mr Branko Vojinović, pedagog

OŠ „21. maj“, Podgorica

13. Marica Kovačević, prof. razredne nastave
14. Dr Tamara Piletić, prof. jezika i književnosti
15. Irena Mugoša, prof. jezika i književnosti

OŠ „Marko Miljanov“, Bijelo Polje

16. Renata Kuč, prof. jezika i književnosti
17. Dragan Vuković, prof. jezika i književnosti
18. Aleksandra Kuč, diplomirani učitelj
19. Nataša Radović, prof. razredne nastave
20. Svetlana Cimbalević, prof. razredne nastave

OŠ „Meksiko“, Bar

21. Ljutica Gordana, prof. razredne nastave
22. Baltić Olivera, prof. razredne nastave
23. Nikolić Rajka, prof. jezika i književnosti,
24. Lejla Bubić, prof. razredne nastave

OŠ „Milorad Musa Burzan“, Podgorica

25. Vesna Bjelobrković, prof. jezika i književnosti
26. Sandra Radulović, prof. razredne nastave
27. Ljubica Bulatović, prof. razredne nastave

OŠ „Olga Golović“, Nikšić

28. Vera Mićunović, prof. jezika i književnosti
29. Mirjana Vujović, prof. jezika i književnosti
30. Stana Koprivica, prof. razredne nastave
31. Nada Lalatović, prof. razredne nastave

OŠ „Radojica Perović“, Podgorica

32. Dijana Laković, prof. razredne nastave,
33. Slobodanka Popović, prof. razredne nastave
34. Mirka Živković, prof. jezika i književnosti
35. Snežana Jakšić, prof. jezika i književnosti

OŠ „Ratko Žarić“, Nikšić

- 36. Snežana Vorotović, prof. jezika i književnosti
- 37. Vera Backović, prof. jezika i književnosti
- 38. Marina Gajević, prof. razredne nastave
- 39. Biljana Vlahović, prof. razredne nastave

OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje

- 40. Irena Femić, prof. razredne nastave
- 41. Ljiljana Drpljanin, prof. razredne nastave
- 42. Danijela Miladinović, prof. razredne nastave
- 43. Elza Numanović, prof. razredne nastave

OŠ „Srbija“, Bar

- 44. Željka Truš, prof. jezika i književnosti
- 45. Slavica Radević, prof. jezika i književnosti
- 46. Vanja Hrastinski, prof. razredne nastave
- 47. Mirjana Vučević, prof. razredne nastave

OŠ „Vladimir Nazor“, Podgorica

- 48. Slavica Vuksanović, nast. jezika i književnosti
- 49. Slavica Stevanović, nast. jezika i književnosti
- 50. Jelena Gošović Perović, prof. jezika i književnosti
- 51. Ana Janjušević, prof. razredne nastave
- 52. Gordana Miladinović, prof. razredne nastave

OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica

- 53. Natalija Lakić, prof. jezika i književnosti
- 54. Marija Bandović, prof. jezika i književnosti
- 55. Svetlana Knežević, prof. razredne nastave
- 56. Gordana Rabrenović, prof. razredne nastave

Realizaciju Projekta omogućava **Zavod za školstvo**.
Štampanje publikacije podržao **Zavod za udžbenike i nastavna sredstva - Podgorica**.

Posebno se zahvaljujemo školama „Marko Miljanov“ u Bijelom Polju i „Blažo Jokov Orlandić“ u Baru koje nam za potrebe realizacije aktivnosti Projekta obezbjeđuju prijatan prostor i sve druge uslove neophodne za uspješan rad.

Sve o Projektu možete naći na sajtu Zavoda za školstvo (zzs.gov.me):
http://www.zzs.gov.me/rubrike/projekti/projekti/citalacka_pismenost/

Tekst publikacije napisala dr Dušanka Popović.